

ENNAKOINTI JA VAIKUTTAVUUS TUKEUTUVAT TIEToon JA VERKOSTOIHIN

Ari Utriainen

TKI-toiminta katsoo luontaisesti eteenpäin, ja kaikissa sen toiminnoissa on olennaista katsoa vähintäänkin lähitulevaisuuteen nykyisyydestä ponnistaen. Tämän vuoksi ennakointitoiminta ja siihen liittyvän tiedon kerääminen ovat luonnollinen osa TKI-toimintaa. Tähän osaan Digitaalisen talouden vahvuusalajulkaisua on koottu artikkeleja, jotka esittelevät erilaisia näkökulmia ennakointiin ja vaikuttavuuteen.

Ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan aluekehitykseen kiinnittyvään luonteeseen kuuluu soveltava tutkimus, jossa TKI-toimintoja pyritään mahdollisimman suoraviivaisesti kiinnittämään elinkeinovaikuttavuuteen. Tilanne ei todellisuudessa ole kuitenkaan aivan näin yksinkertainen, koska ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan kehittämisote tarvitsee perustaksi hyvin toimivan yhteyden akateemiseen tutkimustoimintaan ja sieltä kumpuavien tuloksien hyödyntämiseen.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (Xamk) on jo useita korkealaatuisen akateemisen tutkimuksen pesäkkeitä. Digitaalisen talouden vahvuusalan ennakointiteemalla ei ole kytköstä akateemiseen tulevaisuuden tutkimukseen vielä kovinkaan vahvasti, ellei henkilöiden välisiä suhteita lasketa sellaiseksi. Tähän liittyvää laajempaa teemakeskustelua ei olekaan vahvuusalalla toistaiseksi käyty, vaikka ennakointi ja tulevaisuuden tutkimus ovat sukulaistermejä sekä tutkimus- ja kehittämismenetelmät molemmissa samoja. Vahvuusala tekee parhaillaan omaa tulkintaansa tulevaisuuden tutkimuksesta soveltamalla sitä aluekehityksessä omalla vai-

Utriainen, A. 2024. Ennakointi ja vaikuttavuus tukeutuvat tietoon ja verkostoihin. Teoksessa Rajahonka, M. & Haapaniemi, H. (toim.) Luovia menetelmiä ja älykkäitä ratkaisuja. Digitaalisen talouden vahvuusalajulkaisu 2023. Mikkelin ammattikorkeakoulu, 402–407. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-568-0>

kutusalueellaan. Tulevaisuuden tutkimus kehittyi nopeasti, minkä vuoksi vahvuusala voi joutua määrittelemään oman roolinsa uudelleen tutkimussuunnan laajemmassa kontekstissa. Tulevaisuus jää siis nähtäväksi.

Yksi todiste vakavasta otteesta aiheen äärellä on Kymenlaaksossa toimiva Ennakointinyrkki, jossa Xamk on hyvin aktiivisesti mukana. Organisaatorisesti sen ydin kiinnittyy Kymenlaakson liiton toimintoihin, ja myös liiton www-sivuilta löytyy päivittyvää tietoa Ennakointinyrkin toiminnasta ja sen keräämästä ennakointidatasta.

Ennakointinyrkkiläiset määrittelevät toiminnan ennakkoinnin tietoalustaksi, jonka perusta on yritysten, oppilaitosten ja julkisen sektorin kolmikantaan pohjautuva yhteinen ennakointimalli. Ennakointinyrkin kokoama tieto tarjoaa näkökulmia aluekehitykseen sekä sen strategiselle että toimenpidesuunnittelulle. Kymenlaakson Ennakointinyrkin voidaankin jo sanoa näyttävän mallia myös muille maakunnille siitä, miten ennakointi kytketään aluekehitykseen luontevasti ja yhteisesti.

Strategisessa mielessä lähitulevaisuus Digitaalisen talouden vahvuusalan tiekartalla kiinnittyy seuraaviin kehittämistavoitteisiin:

- luodaan älykkäitä ratkaisuja tiedon hallintaan ja jalostamiseen
- kiihdytetään yritysten innovaatioita, luovuutta ja aineettoman pääoman tuotantoa
- kehitetään Smart City -ratkaisuja peliteknologioilla
- kehitetään kyberturvan ja varautumisen osaamista
- tuetaan digitaalista liiketoimintaa alueen yrityksissä
- kehitetään digitaalisia innovaatiokeskittyviä.

Digitaalisen talouden vahvuusala on varsin laaja-alainen. Vaikka tässä vahvuuslajulkaisun viidennessä osiossa keskitytään ennakointitoiminnan ja siihen kytkeytyvien vaikuttavuusanalyysojen pohdintaan, eivät artikkelit muodosta yhtenäistä kokonaisuutta. Artikkelit antavat ennakointiin nykyisyydestä ponnistavia, välähdyksenomaisia otantoja Digitaalisen talouden tiekartan moninaiisiin edistämisteemoihin.

Pieni oppimäärä ennakkoinnista

Sitra on ottanut suomalaisessa yhteiskunnassa aktiivisen ja hyvin näkyvän roolin ennakointiedon tutkimuksessa, tulkinnaissa ja sen välittämisessä kaikille tarvitsijoille yhteiskunnassa. Sitralaiset ovat herättäneet kiinnostavaa keskustelua tulevaisuusvallasta, joka käsitteenä johdattaa pohtimaan vakavasti tulevaisuutta uudella tavoitteellisemmalla tavalla.

Ennen ennakointiosion artikkeleiden esittelyä on mielestäni hyvä käydä läpi pieni oppimäärä ennakointitietoon kytkeytyvästä termistöä, joka on tähän esipuheeseen poimittu muokkaamattomana suoraan Sitran www-sivustolta (Dufva 2018):

”Ennakoinnissa käytetään paljon erilaisia käsitteitä, joiden merkitys vie läpi hieman vaihtelee koulukunnasta ja kontekstista riippuen. Tässä seitsemän käsitettä, jotka avaavat erilaisia lähestymistapoja tulevaisuuksiin.

- **Tulevaisuudet:** *ennakoinnissa puhutaan tulevaisuudesta monikossa, sillä on useita mahdollisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Mikään yksittäinen tulevaisuus ei vyöry päällemme vääjäämättä, vaan voimme vaikuttaa siihen, millaiseksi tulevaisuus muotoutuu.*
- **Trendi:** *kehityssuunta, kuvaus muutoksesta. Trendi kertoo, mihin suuntaan asiat tällä hetkellä muuttuvat. Trendit voivat vaihdella alueittain ja muuttua lyhyelläkin aikavälillä.*
- **Megatrendi:** *laaja muutoksen kaari, useista ilmiöistä koostuva yleinen kehityssuunta. Megatrendi kuvaa yhteiskunnallista muutosta, joka usein tapahtuu globaalilla tasolla ja joka ei muutu kovin nopeasti.*
- **Tulevaisuuskuva:** *kuvaus mahdollisesta tulevaisuudesta esimerkiksi kuvien, tekstin tai videon avulla. Tulevaisuuskuviin avulla hahmotetaan ja havainnollistetaan erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia.*
- **Skenaario:** *Polku nykyhetkestä tiettyyn tulevaisuudenkuvaan tai sieltä nykyhetkeen. Skenaario muodostuu joukosta toisiaan seuraavia tapahtumia, jotka muodostavat uskottavan polun tulevaisuudenkuvan ja nykyhetken välillä.*
- **Visio:** *kuvaus toivotusta tulevaisuuden tilasta. Visio kuvaa toimijan tahtotilaa ja edellyttää toimia, jotta sen kuvaamaan maailmaan päästään.*
- **Heikko signaali:** *merkki nousevasta asiasta tai ensioire muutoksesta, joka saattaa olla tulevaisuudessa merkittävä. Heikko signaali on tulkitsijalleen yllättävä, pakottaa haastamaan oletuksia nykyisestä ja siksi se on usein vaikea huomata tai helppo jättää huomiotta.”*

Teeman artikkelit

Teemaosion ensimmäinen artikkeli on *Digitaalisen talouden TKI-toiminnan tuloksia ja vaikutuksia – datalähtöinen läpivalaisu*, jossa kirjoittajina ovat Väinö Toots, Stina Westman ja Noora Talsi. He tarkastelevat vahvuusalan TKI-toimintaa, sen tuloksia ja vaikuttavuutta sekä toiminnan tulevaisuusorientaatiota.

Toisena on artikkeli *Alueellista elinvoimaa vahvistetaan ihmislähtöisesti ennakoiden*, jossa kirjoittajina ovat Kati Viljakainen ja Irina Kujanpää. Kirjoittajat korostavat, että elinvoiman kehittämistä tulisi lähestyä monikerroksisena ilmiönä ja ennakointitietoa hyödyntäen. Esimerkkinä he käyttävät Kymenlaakson ekosysteemimäistä ennakointimallia.

Kolmas artikkeli on Kujanpään ja Viljakaisen *Strateginen hankejatkumo alue-ennakoinnin rakenteen ja toiminnan kehittäjänä*. He kuvaavat artikkelissa Kymenlaakson osaamistarpeiden ennakointimallin kehitystä ja aavaavat Xamkin roolia ennakointipolun rakentajana.

Neljäs artikkeli on *Hyviö-työkalun käyttö hanketyössä*, jossa kirjoittajina ovat Mira Häyrinen ja Heli Saali. Kirjoittajat kertovat Hyviö-työkalun soveltamisesta hanketyön tuloksellisuuden mittaamiseen ja luotaavat samalla Xamkin TKI-toiminnan kehittämistyötä.

Viidentenä artikkelina on *Kansainvälisten patenttitietojen etsiminen voi olla salapoliisityötä*. Kirjoittaja Samuli Karevaara pureutuu artikkelissa relevantin ja hyödynnettävissä olevan patenttitiedon etsintään liittyviin haasteisiin. Lisäksi hän kuvaa kehittämisprosessia, jossa on louhittu patenttitietoa, rakennettu suomalaisen patenttitiedon tietokantaa sekä pyritty ymmärtämään paremmin suomalaista innovaatioekosysteemiä ja sen kehittämistarpeita.

Kuudes artikkeli on Samuli Karevaaran ja Ari Utraisen *TKI-intensiivisyyden alueellinen mittarointi*. Kirjoittajat kuvaavat Xamkissa kehitetyn aineettoman pääoman IPR-Suomi-tietopankin tuloksien hyödyntämistä sekä pohtivat aineettomaan pääomaan liittyvää tietojohtamisen tarvetta ja avoimen datan hyödyntämistä elinkeinopoliittisen päätöksenteon ja alueitten aktivoinnin tukena.

Teemaosion viimeisenä artikkelina on *Hajanaisesta hankekartasta kohti ilmiölähtöisiä kehittämisverkostoja*, jossa kirjoittajina ovat Irina Kujanpää ja Kati Viljakainen. He esittävät artikkelissa siirtymistä hajanaisesta han-

kekehittämisestä ilmiölähtöiseen verkostotoimintaan, jossa osaamisen ja elinvoiman teemat nostetaan läpileikkaaviksi ja monialaista kehittämistä edellyttäväksi ilmiölähtöisen kehittämisen kohteiksi alueen tarvekartalla.

Loppusanat

Sitra (Dufva 2018) on kirjannut kolme hyvää vinkkiä liittyen ennakointiin:

1. Hyödynnä olemassa olevaa tulevaisuustietoa ja verkostoja.
2. Mieti muutosta ihmisten tasolla.
3. Älä unohda toivoa.

Tässä teemaosiossa käydään läpi ja pohditaan näistä Sitran vinkeistä tiedon ja verkostojen sekä ihmisen näkökulmaa kohtuullisen laajasti. Vinkeistä kolmas eli *Älä unohda toivoa* jää tällä kertaa varsin vähälle huomiolle, vaikka todellisuudessa arjen hankekartan rakentamisessa tämäkin teema on tulossa työn alle. Toivon teemaan on tärkeää palata tulevaisuudessa: kun puhutaan ennakoinnista ja kuvitellaan tulevaisuuksia, tulee toivon lähteiden etsinnän olla kaiken keskiössä. Tulevaisuus voi olla parempi.

LÄHTEET

Dufva, M. 2018. Ennakoinnin peruskäsitteet haltuun ja kolme vinkkiä ennakointiviidakkoon. Sitran Blogi. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/blogit/ennakoinnin-peruskasitteet-haltuun-ja-kolme-vinkkia-ennakointiviidakkoon/>